

Секція: С4 Психологія	
УДК: 159.922.8:37.018.1:613.88	
Дата першого надходження статті до видання	2026-07-01
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-08-01
Дата публікації/оприлюднення	2026-08-01

Статеве виховання в сім'ї як чинник психосексуального розвитку особистості: сучасний психологічний підхід

Мельник Оксана Степанівна

кандидат біологічних наук, доцент кафедри теоретичної та практичної психології,

Інститут права, психології та інноваційної освіти,

Національний університет "Львівська Політехніка",

вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, 79000,

e-mail: oksana.s.melnyk@lpnu.ua, <https://orcid.org/0009-0003-3696-6560>

Анотація. Статеве виховання в сім'ї є одним із контекстів, у яких дитина поступово формує уявлення про власне тіло, особисті межі, близькі взаємини та відповідальність. Мета роботи полягала в обґрунтуванні інтегративної психологічної моделі сімейного статевого виховання, що описує його місце у психосексуальному розвитку особистості з урахуванням психологічних медіаторів і модераторів. До аналізу відібрано 30 джерел 2021-2026 років, з них 27 рецензованих статей і 3 міжнародні нормативно-аналітичні документи. Під час тематичного кодування враховували вікову послідовність змісту, характер сімейного діалогу, підготовку батьків, роботу з цифровими джерелами, культурно-ціннісні особливості та узгодженість сімейного і освітнього середовищ. Зіставлення робіт показало, що частота розмов сама по собі мало пояснює психологічний результат. У дослідженні 522 діад сприятливий зв'язок частоти комунікації з підлітковою самоефективністю виявлявся за достатньої поінформованості та психологічного комфорту батьків. Метааналіз 51 дослідження зафіксував позитивні ефекти батьківських програм для частоти комунікації за оцінками батьків ($d=0,32$) і підлітків ($d=0,26$), батьківських ставлень ($d=0,38$) та самоефективності батьків ($d=0,41$). Водночас більшість праць оцінює найближчі когнітивні, комунікативні або поведінкові показники, тому висновки про віддалений психосексуальний розвиток потребують обережності. За результатами аналізу запропоновано розрізняти інформаційний, комунікативний і розвивальний рівні сімейного статевого виховання. У концептуальній моделі батьківські ресурси, стиль взаємодії та психологічні медіатори розглядаються як взаємопов'язані елементи, значення яких може змінюватися залежно від віку дитини, сімейного комунікаційного патерну, культури й цифрового середовища. Практичне застосування такої моделі полягає у доборі змісту батьківських програм відповідно до конкретних труднощів сім'ї, а не лише до переліку тем, які потрібно обговорити.

Ключові слова: статеве виховання, психосексуальний розвиток, сексуальна соціалізація, сексуальне благополуччя, батьківсько-підліткова комунікація, психологія сім'ї, психологічна просвіта, професійна діяльність психолога.

Sex Education in the Family as a Factor in Personality Psychosexual Development: A Contemporary Psychological Approach

Melnyk Oksana Stepanivna

Candidate of Biological Sciences, Associate Professor of the Department
of Theoretical and Applied Psychology,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education, Lviv Polytechnic National University,
Stepan Bandera Str., 12, Lviv, 79000,
e-mail: oksana.s.melnyk@lpnu.ua, <https://orcid.org/0009-0003-3696-6560>

Abstract. Family-based sex education was examined as a context in which children and adolescents gradually develop meanings related to the body, personal boundaries, close relationships, and responsibility. The aim of the study was to substantiate an integrative psychological model of family-based sex education that describes its role in the individual's psychosexual development, taking into account psychological mediators and moderators. The review included 30 sources published in 2021-2026: 27 peer-reviewed articles and three international normative or analytical documents. The coding procedure considered developmental sequencing of content, the character of family dialogue, parent preparation, engagement with digital information, cultural and value-related conditions, and coherence between family and educational settings. The comparison indicated that communication frequency by itself has limited explanatory value. In a nationally representative study of 522 parent-teen dyads, a favorable association between communication frequency and adolescent self-efficacy was observed when parents reported sufficient knowledge and psychological comfort. A meta-analysis of 51 studies reported positive effects of parent-based interventions on communication frequency as rated by parents ($d=0.32$) and adolescents ($d=0.26$), parental attitudes ($d=0.38$), and parental self-efficacy ($d=0.41$). Most available studies, however, assess proximal cognitive, communicative, or behavioral outcomes, which limits conclusions about long-term psychosexual development. On the basis of the synthesis, informational, communicative, and developmental levels of family sex education were distinguished. The proposed model treats parental resources, interaction patterns, and psychological mediators as interrelated elements whose significance may vary with age, family communication style, culture, and the digital environment. For practice, this framework may help psychologists and educators select parent-program components according to the difficulties observed in a particular family rather than relying on a fixed list of topics.

Keywords: sex education, psychosexual development, sexual socialization, sexual well-being, parent-adolescent communication, family psychology, psychological education, professional activity of a psychologist.

Вступ

Актуальність проблеми. Сім'я залишається першим середовищем, у якому дитина отримує не лише названу словами інформацію про тіло, межі, взаємини та відповідальність, а й приховані правила того, про що можна запитувати, чого потрібно соромитися, як реагувати на зміни власного тіла та наскільки безпечно звертатися до дорослого з особистими питаннями. У психологічному вимірі ця рання взаємодія виходить за межі передачі біологічних знань. Сімейне статеве виховання включене у сексуальну соціалізацію, формування самоконцепції, автономії, нормативних уявлень про близькі взаємини та способів саморегуляції. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) [1, 2] визначає комплексну сексуальну освіту як надання «віково відповідної, науково точної та культурно релевантної інформації», наголошуючи на її поступовості та узгодженні шкільних повідомлень із підтримкою батьків і значущих дорослих. У цій

системі сім'я постає контекстом, у якому освітня інформація співвідноситься з особистим досвідом дитини і набуває індивідуального значення.

Міжнародний контекст підсилює цю тезу. У глобальному звіті ЮНЕСКО та партнерських організацій [3] зазначено, що 85% зі 155 охоплених країн мають політики або нормативні положення, пов'язані із сексуальною освітою, проте наявність політики не гарантує послідовної реалізації. Розрив між нормативним закріпленням і реальною практикою підвищує значущість родинного середовища, однак його можливості суттєво різняться залежно від підготовленості дорослих. У сім'ях із відкритою комунікацією дитина має більше доступу до достовірної підтримки; за табуйованої моделі частина інформаційних потреб переноситься на ровесників і цифрові джерела. Український контекст має додаткову проблему фрагментарності. Маркова [21] характеризує наявний зміст як мозаїчне включення окремих питань у різні предмети, а Байдарова і Бобрик [24] пов'язують якість комплексної освіти з підготовкою дорослих, здатних інтегрувати знання, цінності та життєві навички. За такого поєднання умов сімейний чинник потребує окремого психологічного й педагогічного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна література відходить від моделі, у якій результативність сімейного статевого виховання оцінюється лише частотою розмов. Gutu та ін. [4] у систематичному огляді й метааналізі 51 дослідження підтвердили позитивний вплив батьківських програм на комунікацію, ставлення та самоефективність батьків, проте величини ефектів були переважно малими або помірними. Javidі та ін. [5] показали, що у 522 діадах «батьки-підлітки» асоціація між частотою розмов і самоефективністю підлітка щодо пошуку інформації та послуг змінювалася залежно від поінформованості й психологічного комфорту батьків. За достатнього рівня цих ресурсів зв'язок був сприятливим, за їх дефіциту така закономірність не відтворювалася. Частота контакту, отже, виступає лише однією характеристикою комунікації, а її психологічне значення визначається умовами, у яких відбувається розмова.

Hurst та ін. [6], застосувавши теорію сімейних комунікаційних патернів у вибірці 452 підлітків, показали, що орієнтація сім'ї на діалог і низький примус до конформності пов'язані з вищою сексуальною самоефективністю навіть після врахування частоти тематичних розмов. Astle та ін. [7] подібно вказують на модераторну роль загальної відкритості сімейної комунікації у готовності підлітка до саморозкриття. У дослідженні Astle і Anders [8] якість батьківсько-дитячої комунікації про психологічно чутливі аспекти була пов'язана з вищими показниками сексуальної самоефективності, тілесної самооцінки, асертивності та сексуальної самооцінки, тоді як комунікація, зведена до ризиків, не демонструвала значущих зв'язків із показниками психологічного сексуального благополуччя. На рівні інтерпретації ці дані зміщують критерій ефективності від самого факту профілактичної розмови до характеристик взаємодії, які співвідносяться з ціліснішою сексуальною самоконцепцією.

Лонгітюдні дані Bibby та ін. [9] демонструють розвиткову динаміку: у 886 американських підлітків комунікація з батьками й близькими друзями зростала раніше та згодом стабілізувалася, тоді як комунікація з романтичними партнерами різко посилювалася на пізніших етапах підліткового віку. Така послідовність узгоджується з доцільністю випереджувального сімейного діалогу, коли базові поняття та способи обговорення з'являються до ситуацій із високою емоційною залученістю. Quesada та ін. [10] у вибірці 457 молодих людей виявили більшу частоту спілкування з матерями та зв'язок материнської комунікації з вищою самоефективністю, здоровішими переконаннями і меншою підтримкою сексуальних міфів, хоча прямого зв'язку з віком початку статевого життя або ризиковою поведінкою не встановлено. Noorman, den Daas і de Wit [11], узагальнивши 49 європейських досліджень із 18 083 батьками, описали батьківський ідеал через «довіру, відкриті розмови й чесність» [11], але зафіксували

стійку невідповідність між цим ідеалом та повсякденною практикою, пов'язану з дефіцитом знань, навичок і страхом невідповідності віку дитини.

Окремий блок становлять бар'єри й нерівномірна участь батьків. McCrimmon, Widman і Brasileiro [12] у дослідженні 566 підлітків встановили, що для розмов із матір'ю найвиразнішим бар'єром було переконання підлітка, що він уже знає достатньо, тоді як для розмов із батьком домінувало збентеження. Grossman та ін. [30] на матеріалі інтерв'ю з 43 батьками описали кілька способів батьківської участі: прямі розмови, особисті історії та використання медіасюжетів як приводу для обговорення. Відмінність бар'єрів і комунікативних стратегій у взаємодії з матір'ю та батьком дає підстави розглядати їх участь диференційовано, а не як взаємозамінні варіанти одного сценарію.

Інтервенційні роботи дають змогу оцінювати зміни, що з'являються після цілеспрямованої роботи з батьками, і тим самим доповнюють кореляційні спостереження. Dodson, Scull і Schoemann [13] у шестимісячній оцінці програми «Media Aware Parent» для 375 діад зафіксували збереження частини ефектів, пов'язаних із медіапосередництвом і правилами, тоді як окремі показники якості комунікації з часом послаблювалися. Ця динаміка аргументує потребу перевіряти підтримувальні модулі, а не припускати автоматичну стійкість первинного результату. Bourdeau та ін. [14] у рандомізованому дослідженні вебпрограми «Smart Choices 4 Teens» спостерігали довготривале зростання частоти батьківської комунікації та кількості правил щодо побачень, але фінальний модуль завершили лише 88 із 206 учасників інтервенційної групи, тобто 42,7%. Santa Maria та ін. [15] у вибірці 519 сімей виявили через шість місяців вищу частку початку вакцинації проти вірусу папіломи людини в інтервенційній групі порівняно з контрольною, 70,3% проти 60,6% ($p=0,02$), а також покращення батьківсько-дитячої пов'язаності ($p=0,04$) та частоти комунікації ($p=0,001$). У сукупності ці результати показують, які саме проксимальні сімейні характеристики та окремі здоров'язбережувальні дії можуть змінюватися в межах структурованих програм, не дозволяючи автоматично переносити цей ефект на весь психосексуальний розвиток.

Цифровий вимір формує нову групу підходів. Hubble та ін. [16] у міжкраїновому опитуванні 1378 батьків у Бельгії, Великій Британії та Італії виявили культурні відмінності в уявленнях про прийнятний вік цифрової сексуальної освіти, але більшість респондентів підтримала спіральну модель, за якої теми вводяться послідовно відповідно до розвитку. Zen, Hendriks і Burns [17] після скринінгу 4745 рецензованих публікацій включили лише 7 робіт щодо батьківської перспективи медіаграмотності стосовно сексуалізованого контенту; додатково вони виявили 35 ресурсів від 28 організацій. Співвідношення між великою кількістю практичних ресурсів і малою кількістю оцінених досліджень характеризує нерівномірність розвитку цього напрямку: запит на цифрову медіаграмотність уже сформований, тоді як емпірична перевірка конкретних рішень залишається обмеженою.

Екологічний підхід розглядає сім'ю у взаємодії зі школою та громадою. De Meyer, Al-Baghdadi і Michielsen [18] ідентифікували лише п'ять програм у Європейському регіоні ВООЗ, що системно залучали батьків до шкільної сексуальної освіти, хоча описані переваги включали покращення комунікації та довіри батьків до шкільного підходу. Культурно-чутливий аналіз Agbeve, Fiaveh і Anto-Ocrah [19] показав, що комунікація, побудована переважно на застереженнях, моральному контролі та уникненні практичної інформації, звужує освітній зміст. Українські автори Спіріна і Горобчук [26], Петрочко, Петрович і Лютий [27], Карпенко, Петрочко і Спіріна [28] наголошують на довірі, життєвих і соціальних навичках та комплексності, а Горобчук [29] додає необхідність адаптації до умов воєнного стану й цифрового середовища. Міжнародний і український масиви літератури в цьому пункті зближуються: в обох акцент поступово переноситься з одноразового інформування на тривалу взаємодію, чутливу до контексту сім'ї та середовища дитини.

Виділення невирішеної частини проблеми. Масив робіт [4-20] дає доволі докладне уявлення про частоту, тематику та бар'єри батьківсько-підліткових розмов, однак значно гірше відповідає на питання про їх місце у психосексуальному розвитку особистості. У різних дослідженнях окремо оцінюють сексуальну самоефективність, тілесну самооцінку, асертивність, саморозкриття або переконання. Через таку фрагментарність складно простежити, як ці характеристики співвідносяться між собою та з ширшими компонентами психосексуальної організації, зокрема з тілесною самосвідомістю, автономією, особистими межами, цінностями і сценаріями близьких взаємин. Так само недостатньо даних про те, чи змінюється характер цих зв'язків за різних сімейних цінностей.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування інтегративної психологічної моделі сімейного статевого виховання, що описує його місце у психосексуальному розвитку особистості з урахуванням психологічних медіаторів і модераторів.

Наукова новизна. Запропоновано трактування сімейного статевого виховання, у якому відокремлено три аналітичні рівні: зміст знань, спосіб сімейного обговорення та можливе включення повторюваного досвіду взаємодії у психосексуальний розвиток. Таке розмежування дало змогу побудувати концептуальну модель без припущення про прямий причинний ефект окремої батьківської дії. У моделі знання і психологічна готовність батьків співвідносяться з характером взаємодії, а самоефективність, довіра, саморозкриття та інші психологічні показники розглядаються як можливі проміжні ланки.

Практичне значення. Результати можуть бути використані під час розроблення психологічних і педагогічних програм для батьків. Їх доцільно будувати з урахуванням того, що труднощі сімей відрізняються: одним бракує достовірних знань, іншим складно підтримувати спокійний діалог або працювати з цифровою інформацією. Запропонована аналітична рамка дає змогу оцінювати вікову відповідність змісту, відкритість комунікації, медіаграмотність і ставлення до автономії дитини як окремі характеристики, а потім добирати втручання відповідно до виявленого профілю сім'ї.

Методологія

Методи дослідження. Роботу виконано як огляд наукових джерел. Після відбору публікації групували за дизайном: окремо розглядали систематичні огляди, інтервенційні роботи, лонгітюдні й поперечні кількісні дослідження, якісні дослідження та українські теоретико-аналітичні публікації.

Порівняння здійснювали від змісту досліджень, а не від назв програм. Для кожної роботи визначали, на що фактично спрямована сімейна практика і який психологічний процес автори пропонують як пояснення отриманих результатів. Це було принципово для робіт із подібною термінологією, але різною структурою втручання. Наприклад, програми підготовки батьків траплялися рідше, зате частіше мали контрольовані або експериментальні дизайни. Культурно чутливі моделі, навпаки, описувалися у ширшому колі публікацій, але їх самостійний внесок значно рідше перевірявся в умовах контрольованого порівняння.

Джерела даних. Пошук проводили у PubMed/PMC, SCOPUS, Web of Science, на офіційних сайтах наукових журналів та інституційних репозитаріях. Використовували українські й англійські запити, що поєднували терміни «статеве виховання», «сексуальна освіта», «сім'я», «батьківсько-підліткова комунікація», «психосексуальний розвиток», «sexuality education», «parent-adolescent communication», «sexual self-efficacy», «sexual self-concept», «media literacy». Часовий інтервал обмежили 2021-2026 роками. До основного корпусу включали рецензовані роботи, де сімейна комунікація, батьківські інтервенції, сексуальна соціалізація, психологічні показники сексуального благополуччя, цифрове посередництво або участь батьків у комплексній освіті були безпосереднім предметом аналізу. Для нормативного контексту додано документи

ВООЗ і ЮНЕСКО. Після тематичного відбору до аналізу увійшло 30 джерел: 27 наукових статей і 3 міжнародні документи. Серед 27 статей 18 були закордонними емпіричними або оглядовими роботами, 9 - українськими публікаціями. Закордонний сегмент охоплював 5 систематичних або скопінгових оглядів, 3 інтервенційні дослідження, 1 лонгітудне, 8 кількісних поперечних і 1 якісне дослідження.

Критеріями виключення були публікації до 2021 року, матеріали без наукового рецензування, роботи, у яких сімейний компонент був лише побіжним, а також дослідження, орієнтовані виключно на дорослі клінічні популяції без зв'язку з батьківською соціалізацією. Дослідження молодих дорослих залишалися в корпусі лише тоді, коли вони ретроспективно оцінювали якість сімейної комунікації та її зв'язок із компонентами сексуальної самоконцепції [8, 10].

Інструменти аналізу. Дані про кожне джерело зводили в електронну матрицю з полями «дизайн», «вибірка», «компонент підходу», «психологічний механізм», «кількісний результат» та «обмеження». Нові персональні або клінічні дані в межах цієї роботи не збиралися.

Обмеження дослідження. Найсуттєвіше обмеження пов'язане з неоднорідністю включених робіт. В одному корпусі опинилися дослідження різного дизайну, тому однакову інтерпретаційну вагу їм надавати не можна. Чимало публікацій ґрунтуються на самооцінках або ретроспективних відповідях, а вибірки часто сформовані у США та країнах Західної Європи. Український матеріал переважно представлений теоретичними й аналітичними роботами; контрольованих сімейних програм майже немає. Особливої уваги потребує й сам показник психосексуального розвитку. У сучасних працях його частіше замінюють окремими змінними, наприклад самоефективністю, переконаннями, комунікацією чи поведінковими намірами. Через це віддалену інтеграцію таких характеристик у структурі особистості можна лише обговорювати як напрям подальшої перевірки.

Результати

Тематичне кодування 27 рецензованих статей показало, що сучасне сімейне статеве виховання описується через шість взаємопов'язаних підходів, проте їх представленість і сила доказів не збігаються. Діалогічний компонент був центральним або виразним у 21 із 27 статей, культурно-ціннісна чутливість - у 13, комплексна вікова послідовність - у 12, екологічна узгодженість сім'ї зі школою та громадою - у 10, цифрова й медійна грамотність - у 9, структуроване навчання батьків - у 4. Коди не були взаємовиключними, тому одна публікація могла належати до кількох категорій. Переважання комунікативної тематики відображає частоту її представленості у літературі, але не є показником вищої доказовості щодо причинного ефекту.

Матриця в таблиці 1 дає змогу побачити, що шість підходів розрізняються передусім точкою прикладання психологічної роботи.

Таблиця 1. Порівняння сучасних підходів до сімейного статевого виховання

Підхід	Центральна мішень	Психологічний механізм	Сильна сторона доказів	Основне обмеження
Комплексно-спірально-підтримувальний	Послідовний зміст відповідно до віку й розвитку	Когнітивне структурування, нормалізація запитань, поступове формування компетентності	Підтримується міжнародними стандартами та міжкраїновими даними про прийнятність спіральної моделі [1, 3, 16]	Сам по собі формат змісту не гарантує довіри та відкритості в сім'ї
Діалогічний та автономно-підтримувальний	Якість сімейної комунікації, взаємність, низький примус до	Саморозкриття, сексуальна самоефективність, довіра, асертивність	Узгоджені кількісні зв'язки в різних вибірках; ефект якості зберігається понад частоту розмов [5-8, 10-]	Більшість досліджень кореляційні

	конформності		12]	
Структуроване навчання батьків	Знання, комфорт, навички й готовність дорослого діяти	Зростання батьківської самоефективності та частоти якісних розмов	Метааналіз 51 дослідження та рандомізовані програми демонструють керовані зміни [4, 13-15]	Невеликі/помірні ефекти, проблема залучення та згасання частини результатів
Цифровий та медіаграмотнісний	Критичний аналіз медіаповідомлень, активне батьківське посередництво	Критичне мислення, зниження впливу міфів, навички безпечної навігації інформації	Є ефективні цифрові програми та висока практична релевантність [13, 14, 17]	Мало оцінених ресурсів, швидка зміна цифрового середовища
Культурно-ціннісно чутливий	Узгодження наукової точності з культурою та сімейними цінностями	Зниження опору, ціннісна рефлексія, прийнятність діалогу	Систематичні огляди показують значення культурних і релігійних бар'єрів [11, 19]	Ризик підміни повноти інформації моральним контролем
Екологічний сім'я-школа-група	Узгодженість повідомлень і підтримки в різних середовищах	Стабільність норм, доступ до компетентних дорослих, довіра до освітньої системи	Перспективні європейські програми та українські концептуальні напрацювання [18, 24, 27-29]	Мало програм із сильним експериментальним дизайном

Джерело: сформовано автором на основі [1, 3-19, 21-30].

Комплексно-спіральний підхід визначає, який зміст і в який період розвитку вводити; діалогічний фокусується на характері взаємодії; інтервенційний працює з компетентністю батьків. Медіаграмотнісний компонент переносить частину роботи в цифровий контекст, культурно-чутливий відповідає за прийнятну форму подачі без втрати наукової коректності, а екологічний стосується узгодженості повідомлень, які дитина отримує в сім'ї, школі та громаді.

Кількісні результати окремих досліджень уточнюють співвідношення між поширеністю підходу та силою доказів. У метааналізі Gutu та ін. [4] батьківські інтервенції мали ефект $d=0,32$ для частоти комунікації за звітами батьків і $d=0,26$ за звітами підлітків; для батьківських ставлень ефект становив $d=0,38$, для самоефективності батьків - $d=0,41$. Ці величини характеризують зміни проксимальних показників, але самі по собі не дають підстав говорити про радикальну перебудову психосексуального розвитку. У дослідженні Javidі та ін. [5] зв'язок частоти комунікації з самоефективністю підлітків залежав від ресурсів батьків: за достатньої поінформованості $\beta=0,11$; 95% ДІ 0,03-0,20; $p=0,01$, за високого психологічного комфорту $\beta=0,11$; 95% ДІ 0,01-0,20; $p=0,03$. За низької поінформованості або дискомфорту сприятлива асоціація не відтворювалася і могла змінювати напрям.

Таблиця 2 узагальнює кількісні орієнтири, які не можна механічно порівнювати як єдину шкалу ефекту, але можна використовувати для оцінки типу доказів. Особливо інформативним є зіставлення трьох груп результатів: невеликих середніх ефектів метааналізу [4], модераторної ролі батьківської поінформованості й комфорту [5] та практичних результатів контрольованих інтервенцій [14, 15]. У межах наявної доказової бази така конфігурація підтримує комплексне трактування ефективності, де зміст розмови оцінюється разом із психологічною готовністю дорослого до діалогу.

Таблиця 2. Кількісні результати сучасних досліджень, релевантних сімейному статевому вихованню

Дослідження	Дизайн і вибірка	Ключовий кількісний результат	Аналітичне значення
Gutu et al. [4]	Метааналіз, 51 дослідження	$d=0,32$ і $d=0,26$ для частоти комунікації; $d=0,38$ для ставлень; $d=0,41$ для батьківської самоефективності	Структуровані програми дають стабільні, переважно невеликі/помірні ефекти
Javidi et al. [5]	Національно репрезентативні 522 діади	$\beta=0,11$ за поінформованості; $\beta=0,11$ за комфорту батьків	Якість і компетентність модифікують ефект частоти розмов
Hurst et al. [6]	452 підлітки, Мвік=15,06	Найвища самоефективність за високої орієнтації на діалог і низької конформності	Загальний сімейний стиль має значення понад тематичну частоту
Noorman et al. [11]	Систематичний огляд, 49 досліджень, 18 083 батьки	20 244 записи просіяно до 49 включених досліджень	Бар'єри батьків системні, а не поодинокі
Bourdeau et al. [14]	РКД, 411 сімей	88/206 (42,7%) завершили фінальний модуль; участь підвищила комунікацію та правила	Цифрова доступність не усуває проблеми залучення
Santa Maria et al. [15]	РКД, 519 сімей	70,3% проти 60,6% почали вакцинацію, $p=0,02$; комунікація $p=0,001$	Коротка батьківська інтервенція може впливати на сімейні фактори й конкретну здоров'язбережувальну дію
Hubble et al. [16]	1378 батьків у 3 країнах	479 Бельгія, 445 Велика Британія, 454 Італія; більшість підтримала спіральний принцип	Вікова послідовність прийнятна, але культурно модифікується
Zen et al. [17]	Скопінговий огляд	4745 записів -> 7 статей; 35 ресурсів від 28 організацій	Практичні ресурси випереджають їх емпіричну оцінку
Bibby et al. [9]	Лонгітюдне дослідження, $n=886$	Щорічні вимірювання від середньої школи до 12 класу	Батьківський діалог активується раніше за партнерську комунікацію
McCrimmon et al. [12]	Поперечне дослідження, $n=566$, Мвік=16,0	Найпомітніші бар'єри: у спілкуванні з матір'ю - «вже знаю достатньо», з батьком - збентеження	Стратегії залучення матері й батька мають відрізнитися

Примітка. РКД - рандомізоване контрольоване дослідження; ДІ - довірчий інтервал. Числові показники відтворено у форматі першоджерел. Дослідження відрізняються за дизайном та вимірюваними результатами, тому наведені величини не слід трактувати як показники однієї шкали або як взаємозамінні оцінки причинного ефекту. Джерело: сформовано автором на основі [4-6, 9, 11, 12, 14-17].

Зіставлення психосексуальних механізмів дає підстави говорити про три рівні сімейного впливу. Інформаційний рівень стосується точності знань і корекції міфів, але сам по собі не дозволяє прогнозувати впевненість у власних межах або готовність обговорювати чутливі питання. На комунікативному рівні значення мають емоційний

тон, взаємність, безпечність запитань, відсутність соромлення та визнання автономії дитини. У дослідженнях саме ці характеристики асоціюються з довірою, саморозкриттям і самоефективністю [5-8, 11]. Розвивальний рівень описує можливий зв'язок повторюваного сімейного досвіду зі ставленням до власного тіла, меж, рішень, звернення по допомогу та очікувань від близьких взаємин. Додатковим аргументом є зв'язок сексуальної самоконцепції з комунікативною самоефективністю, виявлений Evans-Paulson та ін. [20] у вибірці 171 підлітка.

Рисунок 1 узагальнює отримані зв'язки, але його не слід читати як послідовність обов'язкових причинних переходів. Логіка моделі інша: ресурси батьків задають один рівень контексту, характер сімейного спілкування - другий, а психологічні показники підлітка - третій. Дослідження [5-8, 11, 20] дають підстави припускати, що довіра, самоефективність, саморозкриття, ставлення до власного тіла та критичність до міфів можуть пояснювати частину зв'язку між сімейною комунікацією і ширшими компонентами психосексуального розвитку. Водночас цей зв'язок не є однаковим для всіх сімей: його характер може залежати від віку, звичного комунікаційного стилю, участі матері й батька, культурного середовища, цифрового контексту та досвіду кризових подій.

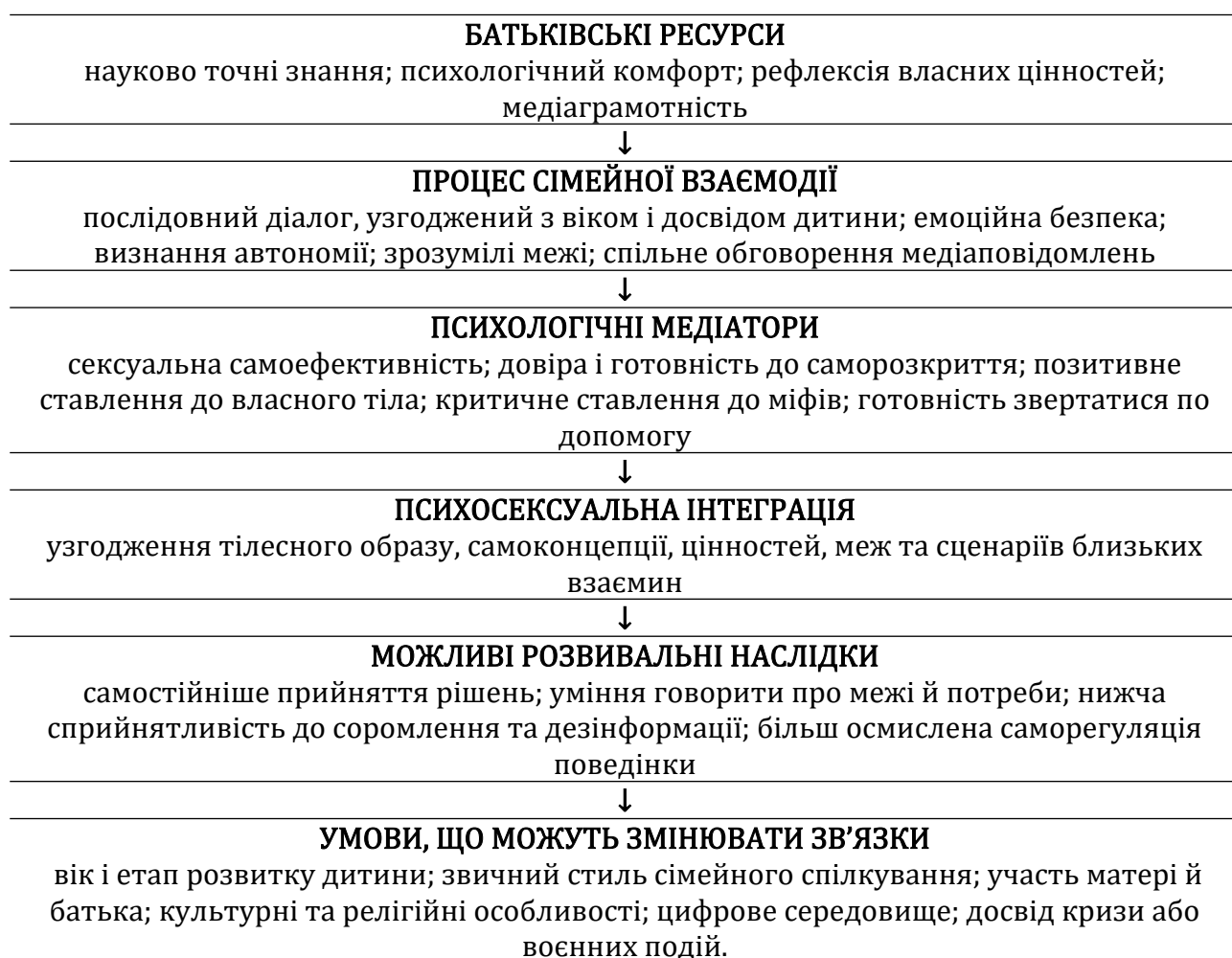

Рисунок 1. Концептуальна модель опосередкованого впливу сімейного статевих виховання на психосексуальний розвиток

Джерело: сформовано автором на основі [4-20, 22, 26-30].

Зіставлення шести підходів показало, що вони радше доповнюють один одного, ніж утворюють взаємовиключні моделі. У всіх сучасних підходах дитина або підліток

постає учасником осмислення власного досвіду, проте фокус роботи різний. В одному випадку основною задачею є своєчасний зміст, в іншому - спосіб розмови або підготовленість дорослого. Цифрові моделі додають роботу з медіаповідомленнями, культурно чутливі - питання прийнятності, екологічні - узгодженість сімейного і шкільного середовищ. Наявні дослідження не дають підстав вважати будь-який із цих компонентів самодостатнім. Практично більш переконливою виглядає комбінація кількох елементів, підібраних відповідно до віку дитини та конкретної сімейної ситуації.

Обговорення

Інтерпретація результатів. Одержані результати не підтверджують уявлення, що сама частота розмов про сексуальність є достатнім показником якості сімейного виховання. Дві сім'ї можуть однаково часто повертатися до цієї теми, але психологічний зміст взаємодії буде різним. В одному випадку підліток має можливість запитати, не очікуючи осуду, обговорити суперечливу інформацію і сформулювати власну межу; в іншому розмова може залишатися переважно контролюючою. Саме тому в запропонованій моделі увага перенесена на досвід, який дитина отримує у процесі взаємодії. Здатність висловити позицію, перевірити інформацію, попросити допомоги або позначити межу розглядається як більш змістовна ланка між сімейною комунікацією та саморегуляцією, ніж проста кількість бесід.

З позицій соціально-когнітивної логіки сімейна взаємодія може бути проаналізована через моделювання і підкріплення. Емоційна реакція батька або матері на запитання виконує функцію метаповідомлення про допустимість теми; спосіб аргументації демонструє, як співвідносяться сімейні цінності з доказовою інформацією; ставлення до меж дитини задає практичний зразок поводження з автономією. Astle і Anders [8] емпірично показали, що якість тематично різної комунікації має неоднакові психологічні кореляти. За однакової кількості розмов психологічні результати можуть відрізнятися залежно від змісту, емоційного тону та способу взаємодії.

З позицій розвитку особистості принципове значення має співвідношення зовнішньої регуляції та внутрішньої саморегуляції. Моралізаторська модель може бути пов'язана з виразнішою зовнішньою нормативністю, але це не тотожне здатності діяти самостійно за відсутності батьківського контролю. У діалогічній моделі норми обговорюються через причини, можливі наслідки, особисті цінності й межі, що створює інші умови для їх осмислення. Дані Hurst та ін. [6] про поєднання високої орієнтації на розмову з низькою конформністю узгоджуються з таким трактуванням. Автономна підтримка при цьому не виключає батьківської позиції: ясні цінності й межі можуть залишатися частиною комунікації без залякування та приниження.

Порівняння з іншими дослідженнями. Результати узгоджуються з метааналізом Gutu та ін. [4], який фіксує позитивні, але не великі середні ефекти батьківських програм. Невелика середня величина ефекту може відображати неоднорідність програм, що мають спільну назву «батьківська сексуальна освіта», але різняться за тривалістю, змістом і глибиною тренування комунікативних навичок. Дані Javidі та ін. [5] доповнюють цю інтерпретацію: асоціація частоти комунікації з підлітковою самоефективністю змінювалася залежно від поінформованості й комфорту батьків. Така залежність від умов робить лінійну схему «більше розмов - кращий результат» методологічно недостатньою.

Висновок про розвиткову своєчасність узгоджується з лонгітюдними траєкторіями Bibby та ін. [9] і міжкраїновими даними Hubble та ін. [16]. Обидві роботи підтримують ідею спіральності з різних дослідницьких позицій: перша описує реальну динаміку джерел комунікації в підлітковому віці, друга - соціальну прийнятність поступового введення тем. У психологічному плані ці дані роблять обґрунтованою практику раннього формування базової мови для обговорення тіла, меж, взаємоповаги й

інформаційної безпеки, ще до того як відповідні ситуації набудуть високої емоційної значущості.

Показовим є зіставлення європейського огляду Noorman та ін. [11] з даними Agbeve та ін. [19] для африканського контексту. У європейських вибірках батьки часто декларують готовність до відкритості, але вагаються через нестачу знань і страх обрати невідповідний момент. В африканських дослідженнях частіше описано інший варіант тієї самої труднощі: розмова зосереджується на заборонах і моральних приписах, тоді як практичної інформації залишається мало. Попри культурні відмінності, в обох випадках проблемним стає звуження можливості для запитань. Тому культурна адаптація не повинна означати вилучення необхідної інформації. Її завданням радше є пошук такої мови пояснення, яка зберігає сімейні цінності, наукову коректність і повагу до гідності дитини.

Українські дослідження переважно підтверджують концептуальну необхідність комплексності, але поки рідко дають кількісну перевірку сімейних механізмів. Сингаївська і Федорець [22] акцентують критичність підліткового періоду для психосексуального становлення; Спіріна і Даниленко [23] пов'язують сексуальну освіту зі здоровим способом життя; Кравець і Кравець [25] аналізують сексуальну соціалізацію в контексті європейських стандартів; Спіріна і Горобчук [26] безпосередньо виводять довірливу сімейну комунікацію як умову відповідального ставлення до власної сексуальності та меж. У порівнянні з міжнародною базою слабким місцем українського поля є не теоретична рамка, а дефіцит проспективних, сімейно-діадних та інтервенційних досліджень із валідованими психологічними результатами.

Наукова новизна (розгорнуто). Проведений аналіз дозволив уточнити психологічну будову сімейного статевих виховання. У публікаціях 2021-2026 років інформаційна передача часто розглядається разом із комунікацією, однак ці компоненти не завжди розмежовують аналітично. У цій роботі вони відокремлені, оскільки знання, доступність теми для розмови і подальше включення сімейного досвіду в самоконцепцію мають різний зміст. Інформаційний рівень описує те, що дитина знає; комунікативний - чи може вона обговорити це знання в реальній міжособистісній ситуації; розвивальний стосується того, як повторюваний досвід взаємодії співвідноситься з особистими межами, ставленням до власного тіла та способами саморегуляції.

Порівняльну типологію побудовано за функціями, які виконує конкретний компонент програми. Замість бінарного поділу на «традиційне» і «комплексне» виховання виділено шість напрямів: вікова послідовність змісту, діалогічність, підготовка батьків, медіаграмотність, культурна чутливість та узгодженість із шкільним середовищем. Такий принцип класифікації дає можливість аналізувати реальні програми за набором механізмів, а не за їх самоназвою, і надалі зіставляти ці механізми з конкретними психологічними результатами.

Практичне значення (розгорнуто). Практична робота з батьками потребує попереднього з'ясування, у чому саме полягає труднощі конкретної сім'ї. Наявність знань ще не означає, що дитина сприймає дорослого як безпечного співрозмовника. І навпаки, тепла й відкрита комунікація не компенсує постійного використання недостовірних цифрових джерел. Окремій роботі потребують ситуації, коли ціннісні або релігійні переконання батьків вступають у напруження з інформацією, потрібною дитині для розуміння тіла, меж і безпеки.

Для програм батьківської просвіти доцільно використовувати модульну структуру: короткий блок науково точних віково відповідних знань; тренування відкритих запитань і ненасильницького реагування; вправи на розпізнавання соромлення й подвійних стандартів; формування мови особистих меж і взаємної поваги; спільний критичний аналіз медіаповідомлень; сценарії взаємодії зі школою та

фахівцями. Підтримувальні повторні модулі доцільні з огляду на послаблення частини ефектів через шість місяців у цифрових програмах [13] і низьку завершуваність складніших вебмодулів [14].

Для українського освітнього середовища перспективним є створення й апробація коротких батьківських програм, інтегрованих із психологічною службою закладу освіти, але збереження сім'ї як автономного простору діалогу. В умовах воєнного стану [29] програми мають враховувати стрес, переміщення сімей, фрагментацію шкільного навчання та підвищену роль цифрових каналів. Результативність варто оцінювати не лише знаннями, а й показниками батьківського комфорту, підліткової самоефективності, довіри, здатності встановлювати межі, критичної медіаграмотності та готовності звертатися по допомогу.

Висновки

1. Аналіз сучасних джерел дозволяє розглядати сімейне статеве виховання як частину тривалої сексуальної соціалізації. Дитина засвоює фактичні відомості разом зі способами говорити про тіло, межі, автономію та близькість. Тому для психологічної оцінки значущими є не лише знання, а й довіра до дорослого, відчуття власної компетентності, здатність перевіряти інформацію та повідомляти про власні межі.

2. Найстійкіше в сучасній доказовій базі представлений зв'язок із якістю батьківсько-підліткової комунікації. Встановлено позитивні ефекти структурованих батьківських програм для комунікації, ставлень і самоефективності батьків. Водночас інші дані показують, що значення частоти розмов змінюється залежно від того, наскільки батьки поінформовані та психологічно комфортно почуваються у таких розмовах. Це робить якість взаємодії більш інформативним критерієм, ніж проста кількість контактів.

3. Проаналізовані підходи відрізняються тим, яку частину проблеми вони намагаються змінити. Комплексно-спіральний підхід визначає послідовність змісту, діалогічний працює з характером взаємодії, інтервенційний - з підготовленістю батьків. Цифровий, культурно чутливий та екологічний компоненти додають роботу з медіасередовищем, прийнятністю інформації та узгодженістю повідомлень у різних соціальних контекстах. Доказова база не дозволяє виділити один універсальний елемент; практично виправданим є поєднання компонентів відповідно до сімейної ситуації та віку дитини.

Список використаних джерел

1. World Health Organization. Comprehensive sexuality education. 2026. URL: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/comprehensive-sexuality-education> (дата звернення: 07.08.2026).
2. World Health Organization. Comprehensive sexuality education: Questions and answers. 2023. URL: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/comprehensive-sexuality-education> (дата звернення: 07.08.2026).
3. UNESCO, UNICEF, UNAIDS, UNFPA, WHO. The journey towards comprehensive sexuality education: Global status report. Paris: UNESCO, 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/> (дата звернення: 07.08.2026).
4. Gutu B., Mahimbo A., Percival N., Demant D. Effect of Parent-Based Sexual Health Education on Parent-Adolescent Communication and Adolescent Sexual Behavior: A Systematic Review and Meta-Analysis. Perspectives on Sexual and Reproductive Health. 2025. Vol. 57, No. 3. P. 374-422. DOI: 10.1111/psrh.70029.
5. Javidi H., Verlenden J. V., Chen X., Walsh-Buhi E. R. Parent-Teen Sexual Health Communication and Teens' Health Information and Service Seeking. JAMA Network Open. 2025. Vol. 8, No. 11. e2541712. DOI: 10.1001/jamanetworkopen.2025.41712.

6. Hurst J. L., Widman L., Maheux A. J., Evans-Paulson R., Brasileiro J., Lipsey N. Parent-Child Communication and Adolescent Sexual Decision Making: An Application of Family Communication Patterns Theory. *Journal of Family Psychology*. 2022. Vol. 36, No. 3. P. 449-457. DOI: 10.1037/fam0000916.
7. Astle S. M., Jankovich M. O., Vennun A., Rogers A. A. Parent-Child Sexual Communication Frequency and Adolescent Disclosure to Mothers About Sexuality: The Moderating Role of Open Communication in a Common Fate Structural Equation Model. *The Journal of Sex Research*. 2023. Vol. 60, No. 7. P. 1045-1054. DOI: 10.1080/00224499.2022.2045888.
8. Astle S. M., Anders K. M. The Relationship Between Topic-Specific Quality of Parent-Child Sexual Communication and Measures of Sexual Self-Concept and Sexual Subjectivity. *The Journal of Sex Research*. 2023. Vol. 60, No. 7. P. 1055-1067. DOI: 10.1080/00224499.2022.2081312.
9. Bibby E. S., Choukas-Bradley S., Widman L., Turpyn C., Prinstein M. J., Telzer E. H. A longitudinal assessment of adolescents' sexual communication with parents, best friends, and dating partners. *Developmental Psychology*. 2023. Vol. 59, No. 7. P. 1300-1314. DOI: 10.1037/dev0001556.
10. Quesada V., Gomila M. A., Pozo-Gordaliza R., Sarrablo R., Sánchez-Prieto L. Talking sex at home: Family communication, sexual self-efficacy, beliefs, behaviors, and gender differences. *Family Relations*. 2026. Vol. 75, No. 3. P. 2317-2332. DOI: 10.1111/fare.70147.
11. Noorman M. A. J., den Daas C., de Wit J. B. F. How Parents' Ideals are Offset by Uncertainty and Fears: A Systematic Review of the Experiences of European Parents regarding the Sexual Education of Their Children. *The Journal of Sex Research*. 2023. Vol. 60, No. 7. P. 1034-1044. DOI: 10.1080/00224499.2022.2064414.
12. McCrimmon J., Widman L., Brasileiro J. Adolescent Barriers to Sexual Communication with Their Parents: Differences by Sexual and Gender Identity. *The Journal of Sex Research*. 2025. Vol. 62, No. 4. P. 610-621. DOI: 10.1080/00224499.2024.2362899.
13. Dodson C. V., Scull T., Schoemann A. M. A Six-Month Outcome Evaluation of Media Aware Parent, a Parent-Based Media Mediation and Sexual Health Communication Program to Promote Adolescent Sexual Health. *Journal of Health Communication*. 2023. Vol. 27, No. 11-12. P. 825-838. DOI: 10.1080/10810730.2023.2165741.
14. Bourdeau B., Miller B. A., Byrnes H. F., Woodall W. G., Buller D. B., Grube J. W. Efficacy of a Web-Based Intervention (Smart Choices 4 Teens) for Facilitating Parent-Adolescent Communication About Relationships and Sexuality: Randomized Controlled Trial. *JMIR Pediatrics and Parenting*. 2021. Vol. 4, No. 2. e19114. DOI: 10.2196/19114.
15. Santa Maria D., Markham C., Misra S. M., Coleman D. C., Lyons M., Desormeaux C., Cron S., Guilamo-Ramos V. Effects of a randomized controlled trial of a brief, student-nurse led, parent-based sexual health intervention on parental protective factors and HPV vaccination uptake. *BMC Public Health*. 2021. Vol. 21. Art. 585. DOI: 10.1186/s12889-021-10534-0.
16. Hubble T. R., Carbone L., Vandenbosch L., Toelen J., De Coninck D. Exploring European Parents' Attitudes Towards the Age Appropriateness of Digital Sexuality Education for Adolescents. *American Journal of Sexuality Education*. 2025. Vol. 20, No. 4. P. 461-485. DOI: 10.1080/15546128.2024.2415304.
17. Zen M., Hendriks J., Burns S. Sexually explicit media literacy education: a scoping review of parental perspectives and relevant resources. *Sex Education*. 2025. Vol. 25, No. 3. P. 359-375. DOI: 10.1080/14681811.2024.2338275.
18. De Meyer S., Al-Baghdadi S., Michielsen K. Parental involvement in school-based sexuality education in the WHO European Region: findings from a scoping review and expert consultations. *Sex Education*. 2025. Vol. 25, No. 3. P. 406-422. DOI: 10.1080/14681811.2024.2347939.

19. Agbeve A. S., Fiaveh D. Y., Anto-Ocrah M. Parent-Adolescent Sexuality Communication in the African Context: A Scoping Review of the Literature. *Sexual Medicine Reviews*. 2022. Vol. 10, No. 4. P. 554-566. DOI: 10.1016/j.sxmr.2022.04.001.
20. Evans-Paulson R., Widman L., Brasileiro J., Maheux A. J., Choukas-Bradley S. Examining the link between sexual self-concept and sexual communication among adolescents. *Communication Quarterly*. 2021. Vol. 69, No. 5. P. 525-543. DOI: 10.1080/01463373.2021.1969585.
21. Маркова М. В. Статеве виховання і сексуальна освіта в Україні: дослідити неіснуюче, щоб створити справжнє. *Український вісник психоневрології*. 2024. Т. 32, вип. 1(118). С. 4-11. DOI: 10.36927/2079-0325-V32-is1-2024-1
22. Сингаївська І. В., Федорець С. Б. Підлітковий вік як один із критичних періодів психосексуального розвитку людини. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 4(68). С. 107-114. DOI: 10.31732/2663-2209-2022-68-107-114
23. Спіріна Т. П., Даниленко А. Сексуальна освіта як складова здорового способу життя підлітків. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 1. С. 104-109. DOI: 10.32782/humanitas/2023.1.15.
24. Байдарова О., Бобрик О. Зміст і передумови впровадження комплексної сексуальної освіти в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2023. Т. 1, № 8. С. 5-12. DOI: 10.17721/2616-7786.2022/8-1/1.
25. Кравець В., Кравець С. Проблеми сексуальної соціалізації учнівської молоді України в світлі «Стандартів сексуальної освіти в Європі». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2021. Т. 1, № 2. С. 161-170. DOI: 10.25128/2415-3605.21.2.21.
26. Спіріна Т., Горобчук Л. Роль батьківського виховання у сексуальній освіті підлітків. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. № 6. С. 213-221. DOI: 10.32782/humanitas/2025.6.26.
27. Петрочко Ж., Петрович В., Лютий В. Комплексна сексуальна освіта як інструмент формування сексуальної культури у підлітковому віці. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. № 4. С. 156-163. DOI: 10.32782/humanitas/2025.4.21.
28. Карпенко О., Петрочко Ж., Спіріна Т. Розвиток соціальних навичок підлітків у контексті сексуальної освіти. *Social Work and Education*. 2025. Т. 12, № 3. С. 367-374. DOI: 10.25128/2520-6230.25.3.5.
29. Горобчук Л. Л. Виклики впровадження сексуальної освіти підлітків в закладах загальної середньої освіти під час воєнного стану. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 4. С. 22-29. DOI: 10.12958/1817-3764-2024-4-22-29.
30. Grossman J. M., Richer A. M., DeSouza L. M., Brinkhaus J., Ragonese C. The “what” and “how” of father-teen talks about sex and relationships. *Journal of Family Psychology*. 2024. Vol. 38, No. 2. P. 260-269. DOI: 10.1037/fam0001176.

References

1. World Health Organization. (2026). Comprehensive sexuality education. <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/comprehensive-sexuality-education>
2. World Health Organization. (2023). Comprehensive sexuality education: Questions and answers. <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/comprehensive-sexuality-education>
3. UNESCO, UNICEF, UNAIDS, UNFPA, & World Health Organization. (2021). The journey towards comprehensive sexuality education: Global status report. UNESCO.
4. Gutu, B., Mahimbo, A., Percival, N., & Demant, D. (2025). Effect of parent-based sexual health education on parent-adolescent communication and adolescent sexual behavior: A systematic review and meta-analysis. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 57(3), 374-422. <https://doi.org/10.1111/psrh.70029>

5. Javidi, H., Verlenden, J. V., Chen, X., & Walsh-Buhi, E. R. (2025). Parent-teen sexual health communication and teens' health information and service seeking. *JAMA Network Open*, 8(11), e2541712. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2025.41712>
6. Hurst, J. L., Widman, L., Maheux, A. J., Evans-Paulson, R., Brasileiro, J., & Lipsey, N. (2022). Parent-child communication and adolescent sexual decision making: An application of family communication patterns theory. *Journal of Family Psychology*, 36(3), 449-457. <https://doi.org/10.1037/fam0000916>
7. Astle, S. M., Jankovich, M. O., Vennun, A., & Rogers, A. A. (2023). Parent-child sexual communication frequency and adolescent disclosure to mothers about sexuality: The moderating role of open communication in a common fate structural equation model. *The Journal of Sex Research*, 60(7), 1045-1054. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2045888>
8. Astle, S. M., & Anders, K. M. (2023). The relationship between topic-specific quality of parent-child sexual communication and measures of sexual self-concept and sexual subjectivity. *The Journal of Sex Research*, 60(7), 1055-1067. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2081312>
9. Bibby, E. S., Choukas-Bradley, S., Widman, L., Turpyn, C., Prinstein, M. J., & Telzer, E. H. (2023). A longitudinal assessment of adolescents' sexual communication with parents, best friends, and dating partners. *Developmental Psychology*, 59(7), 1300-1314. <https://doi.org/10.1037/dev0001556>
10. Quesada, V., Gomila, M. A., Pozo-Gordaliza, R., Sarrablo, R., & Sánchez-Prieto, L. (2026). Talking sex at home: Family communication, sexual self-efficacy, beliefs, behaviors, and gender differences. *Family Relations*, 75(3), 2317-2332. <https://doi.org/10.1111/fare.70147>
11. Noorman, M. A. J., den Daas, C., & de Wit, J. B. F. (2023). How parents' ideals are offset by uncertainty and fears: A systematic review of the experiences of European parents regarding the sexual education of their children. *The Journal of Sex Research*, 60(7), 1034-1044. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2064414>
12. McCrimmon, J., Widman, L., & Brasileiro, J. (2025). Adolescent barriers to sexual communication with their parents: Differences by sexual and gender identity. *The Journal of Sex Research*, 62(4), 610-621. <https://doi.org/10.1080/00224499.2024.2362899>
13. Dodson, C. V., Scull, T., & Schoemann, A. M. (2023). A six-month outcome evaluation of Media Aware Parent, a parent-based media mediation and sexual health communication program to promote adolescent sexual health. *Journal of Health Communication*, 27(11-12), 825-838. <https://doi.org/10.1080/10810730.2023.2165741>
14. Bourdeau, B., Miller, B. A., Byrnes, H. F., Woodall, W. G., Buller, D. B., & Grube, J. W. (2021). Efficacy of a web-based intervention (Smart Choices 4 Teens) for facilitating parent-adolescent communication about relationships and sexuality: Randomized controlled trial. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 4(2), e19114. <https://doi.org/10.2196/19114>
15. Santa Maria, D., Markham, C., Misra, S. M., Coleman, D. C., Lyons, M., Desormeaux, C., Cron, S., & Guilamo-Ramos, V. (2021). Effects of a randomized controlled trial of a brief, student-nurse led, parent-based sexual health intervention on parental protective factors and HPV vaccination uptake. *BMC Public Health*, 21, 585. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10534-0>
16. Hubble, T. R., Carbone, L., Vandenbosch, L., Toelen, J., & De Coninck, D. (2025). Exploring European parents' attitudes towards the age appropriateness of digital sexuality education for adolescents. *American Journal of Sexuality Education*, 20(4), 461-485. <https://doi.org/10.1080/15546128.2024.2415304>
17. Zen, M., Hendriks, J., & Burns, S. (2025). Sexually explicit media literacy education: A scoping review of parental perspectives and relevant resources. *Sex Education*, 25(3), 359-375. <https://doi.org/10.1080/14681811.2024.2338275>
18. De Meyer, S., Al-Baghdadi, S., & Michielsen, K. (2025). Parental involvement in school-based sexuality education in the WHO European Region: Findings from a scoping review and expert

- consultations. Sex Education, 25(3), 406-422. <https://doi.org/10.1080/14681811.2024.2347939>
19. Agbeve, A. S., Fiaveh, D. Y., & Anto-Ocrah, M. (2022). Parent-adolescent sexuality communication in the African context: A scoping review of the literature. *Sexual Medicine Reviews*, 10(4), 554-566. <https://doi.org/10.1016/j.sxmr.2022.04.001>
20. Evans-Paulson, R., Widman, L., Brasileiro, J., Maheux, A. J., & Choukas-Bradley, S. (2021). Examining the link between sexual self-concept and sexual communication among adolescents. *Communication Quarterly*, 69(5), 525-543. <https://doi.org/10.1080/01463373.2021.1969585>
21. Markova, M. V. (2024). Stateve vykhovannia i seksualna osvita v Ukraini: doslidity neisnuiuche, shchob stvoryty spravzhnie [Sex upbringing and sexual education in Ukraine: To study the non-existent for creating the real]. *Ukrainskyi visnyk psykhonevrolohii*, 32(1/118), 4-11. <https://doi.org/10.36927/2079-0325-V32-is1-2024-1> [in Ukrainian].
22. Synhaivska, I. V., & Fedorets, S. B. (2022). Pidlitkovyi vik yak odyin iz krytychnykh periodiv psykoseksualnoho rozvytku liudyny [Adolescence as one of the critical periods of human psychosexual development]. *Vcheni zapysky Universytetu KROK*, 4(68), 107-114. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-68-107-114> [in Ukrainian].
23. Spirina, T. P., & Danylenko, A. (2023). Seksualna osvita yak skladova zdorovoho sposobu zhyttia pidlitkiv [Sexuality education as a component of adolescents' healthy lifestyle]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 104-109. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.15> [in Ukrainian].
24. Baidarova, O., & Bobryk, O. (2023). Zmist i peredumovy vprovadzhennia kompleksnoi seksualnoi osvity v Ukraini [Content and prerequisites for implementing comprehensive sexuality education in Ukraine]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Social Work*, 1(8), 5-12. <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2022/8-1/1> [in Ukrainian].
25. Kravets, V., & Kravets, S. (2021). Problemy seksualnoi sotsializatsii uchnivskoi molodi Ukrainy v svitli "Standartiv seksualnoi osvity v Yevropi" [Problems of sexual socialization of student youth in Ukraine in the light of the Standards for Sexuality Education in Europe]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika*, 1(2), 161-170. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.2.21> [in Ukrainian].
26. Spirina, T., & Horobchuk, L. (2025). Rol batkivskoho vykhovannia u seksualnii osviti pidlitkiv [The role of parental upbringing in adolescent sexuality education]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 213-221. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.26> [in Ukrainian].
27. Petrochko, Z., Petrovych, V., & Liutyi, V. (2025). Kompleksna seksualna osvita yak instrument formuvannia seksualnoi kultury u pidlitkovomu vitsi [Comprehensive sexuality education as a tool for forming sexual culture in adolescence]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 156-163. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.21> [in Ukrainian].
28. Karpenko, O., Petrochko, Z., & Spirina, T. (2025). Rozvytok sotsialnykh navychok pidlitkiv u konteksti seksualnoi osvity [Development of adolescents' social skills in the context of sexuality education]. *Social Work and Education*, 12(3), 367-374. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.5> [in Ukrainian].
29. Horobchuk, L. L. (2024). Vyklyky vprovadzhennia seksualnoi osvity pidlitkiv v zakladakh zahalnoi serednoi osvity pid chas voiennoho stanu [Challenges of implementing adolescent sexuality education in general secondary schools during martial law]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*, 4, 22-29. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-22-29> [in Ukrainian].
30. Grossman, J. M., Richer, A. M., DeSouza, L. M., Brinkhaus, J., & Ragonese, C. (2024). The "what" and "how" of father-teen talks about sex and relationships. *Journal of Family Psychology*, 38(2), 260-269. <https://doi.org/10.1037/fam0001176>